

PROFESSIONAL BASKETBOLCHILARGA MURABBIY TOMONIDAN BERILADIGAN MOTIVATSIYANING ROLI

Hazratqulov Sardor Furqat o'g'li
Jizzax davlat pedagogika universiteti
Jismoniy madaniyat fakulteti o'qituvchisi

Annotatsiya: Motivatsiya professional sportda yetakchi omillardan biri hisoblanadi. Murabbiy faoliyatining asosiy qismi jismoniy-taktik tayyorgarlik bo'lsa, motivatsion nutq ikkinchi asosiy faoliyatdir. Ushbu maqolada professional basketbolchilarga murabbiy tomonidan beriladigan motivatsiyaning ahamiyati muhokama etiladi.

Kalit so'zlar: basketbol, motivatsiya, murabbiy, metod, nutq.

THE ROLE OF MOTIVATION PROVIDED BY THE COACH TO PROFESSIONAL BASKETBALL PLAYERS

Hazratkulov Sardar Furqat ugli
Jizzakh State Pedagogical University
Teacher of the Faculty of Physical Culture

Abstract: Motivation is one of the leading factors in professional sports. The main part of the coach's activity is physical and tactical training, while motivational speech is the second main activity. This article discusses the importance of coaching motivation to professional basketball players.

Keywords: basketball, motivation, coach, method, speech.

KIRISH

Barcha sportlar qatori professional basketbolda ham motivatsion harakatlar muhim ahamiyatga ega. Murabbiy tomonidan olib boriladigan ruhlantirish chora-

tadbirlari sport natijalariga yuksak natija ko`rsatadi. Bu amaliyot ayniqsa yirik sport musobaqalari, muhim pallalarda yetakchi rolga chiqadi. Bu amaliyotni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun murabbiydan maxsus kasbiy-psixologik tayyorgarlik talab etiladi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Mazkur yo`nalishda olib borilgan adabiyotlar tahliliga ko`ra, tadqiqotchi olimlar Braynet Kretti, A. Xendri va boshqa bir qator yetakchi mutaxassislarining ta`kidlashicha, tajribali sport murabbiyi shaxs sifatlarini aniqlashga qaratilgan. Bu esa sport murabbiy faoliyatining kasbiy-psixologik jihatlari borasidagi e`tiborga molik izlanishlar M.Mosston, Djon Loy, Djon Vuden, Barri Xussman va boshqalar tomonidan e`tirof etilgan [2].

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA EMPIRIK TAHLIL

Basketbol murabbiyi sport jamoasida asosiy boshqaruvchi subyekt bo`lib, u o`z faoliyatini nafaqat yuqori malakali sportchilar tayyorlash ishlariga qaratadi, balki birinchi navbatda har tomonlama shakllangan, sog`lom, yuksak ma`naviyatli, madaniyatli, tashabbuskor, mustaqil fikrlovchi, xalqchil va vatanparvar shaxsni tarbiyalay olishga qodir bo`lmog`i lozim. Bunday ishni maqsadli amalga oshirish uchun murabbiy faqatgina o`z sport turining ustasi va bilimdoni emas, balki u sport mashg`ulotining anatomik, biomexanik, psixofiziologik, hatto bioximik asoslarini ham yaxshi bilishi talab etiladi.

Murabbiy ijtimoiy-gumanitar, iqtisodiy va boshqa fanlar bo`yicha yetarli bilimga ega bo`lishi maqsadga muvofiq. Etika, estetika, umumbashariy va milliy qadriyatlarni bilgan murabbiy o`z shogirdlariga namuna bo`ladi, sportchilar, ularning ota-onalari va boshqalar o`rtasida obro`-e`tibor qozonadi [7].

Bugungi sport mashg`ulotlariga xos katta hajmli va o`ta shiddatli yuklamalarga bardosh berish, toliqqanda, hatto shikastlanganda ham o`zini g`alabaga safarbar qilish bilan bog`liq iroda, qat`iyatlik, matonat kabi xislatlarni shakllantirish murabbiyning tarbiyalovchilik funksiyasiga asoslanadi. Murabbiy o`z o`quvchilariga xarakter, ong,

diqqat, xotira, idrok, iroda, umuminsoniy va milliy qadriyatlarni shakllantirish bilan bir qatorda, ularning yoshi, jinsi va individual imkoniyatlariga qarab mashgʻulot musobaqa yuklamalarini tabaqalashtirilgan holda qoʻllash meʼyorlarini bilishi zarur. Chunki, tarbiya samaradorligi faqat soʻz, nasihat, muloqot, suhbat vositasi orqali taʼminlanmaydi, balki amaliy mashgʻulot va musobaqalar davomida yanada rivojlanadi.

Murabbiylarda zarur hisoblanuvchi qobiliyatlardan biri bu tashkilotchilik qobiliyatidir. Guruh, jamoa, sinf, mahalla, jamiyat bilan olib boriladigan har bir ishning qulay, sifatli va foydali natija keltiradigan vosita, uslublari hamda yangicha yoʻllarini topish va tashkil qilish tashkilotchidan maxsus bilim, hayotiy va kasbiy tajriba, yaratuvchanlik kabi xislatlarni talab qiladi.

Basketbol sportida bu hodisani yaqqol koʻrish mumkin. Koʻpincha oʻyin oldidan (asosan raqib jamoa kuchli boʻlsa) murabbiy jamoaning jangovor holatini (kayfiyatini) koʻtarish maqsadida jamoadagi motivni kuchaytirish uchun suhbat oʻtkazadi. Biroq bu tadbirni oʻz ishini yaxshi, chuqur bilgan holda oʻtkazish juda muhim, lekin shuni ham tushunish kerakki, motivning yuzaga kelishi uchrashuv jarayonida yuz beradi va shakllanadi. Xuddi shu jarayonda sportchining imkoniyatlari va ehtiyojining oʻzaro bir-biri bilan bogʻliqligi toʻliq namoyon boʻladi, yaʼni u yoki bu motiv yuzaga chiqadi. Bir vaziyatda jamoaning kuchiga kuch qoʻshilganini va moʻjiza koʻrsatganiga guvoh boʻlsak, boshqa bir holatda esa birinchi holatning teskarisini, yaʼni jamoa oʻyinining barbod boʻlganini koʻrish mumkin. Motivning yuzaga kelish jarayoni dinamik holatda boʻlib, u subyekt bilan obyekt aloqalari asosida kechadi va faoliyat orqali sportchini atrofdagi voqelik bilan birlashtiradi va uning xarakterini hamda faolligini belgilab beradi.

Shu oʻrinda ikki «faoliyat motivatsiyasi» va «harakat motivi» tushunchalari haqida toʻxtalib oʻtish lozim. Bu ikki tushunchada psixologik mexanizmlarning umumiylikiga qaramasdan, inson faolligini yuzaga chiqaruvchi holatlarning orasida birmuncha farq bor [6].

XULOSA VA MUNOZARA

Yuqorida muhokama etilgan fikr-mulohazalarga asosan shunday to'xtamga kelish mumkinki, murabbiyning kommunikativ qobiliyati boshqa barcha kasbiy-pedagogik funksiyalar bilan uzviy bog'liqdir. Demak, bugungi murabbiy jamoani turli musobaqalarga tayyorlash va uni yuksak natijalar cho'qqisiga olib chiqishi uchun yuksak shakllangan barcha kasbiy-pedagogik funksiyalar bilan bir qatorda kommunikativ qobiliyat egasi bo'lishi ham darkor. Murabbiyning aynan kommunikativ qobiliyati jamoa a'zolari o'rtasida hamjihatlik, birdamlik, hamkorlik, bir-birini qo'llab-quvvatlash asosida ko'zlangan maqsad va strategik vazifalarni foydali natija bilan hal qilish imkoniyatini yaratadi.

Har bir sportchi shaxsiga xos xarakter ko'plab jihatlarga ega bo'lib, ularni ma'lum bir tartibda tasniflash (klassifikatsiyalash) mumkin. Birinchi guruhga xarakterdagi jamiyatga, fuqarolik va sportga, burchga munosabat kabi jihatlarni kiritish mumkin: javobgarlik hissi, o'z vataniga nisbatan muhabbat, raqiblarga hurmat; ikkinchi guruxga esa mehnat faoliyatiga nisbatan munosabat, mehnatsevarlik, vijdonlilik, intiluvchanlik, betartiblik yoki aksincha dangasalik; uchinchi guruhga sportchining boshqa kishilarga munosabati, muloqotga tez kirishishi, xushyorligi, insonparvarligi yoki qo'polligi, to'rtinchi guruhga - sportchining o'z-o'ziga munosabati, o'z-o'zini tanqid, kamtarlik yoki aksincha maqtanchoqlik va kekkayish kabilarni kiritish mumkin. Murabbiylik kasbini tanlagan har bir mutaxassisdan, kelajakda o'z ish faoliyatining samaradorligini ta'minlashda sportchi shaxsiga xos xarakterni ijobiy natijaga yo'naltirilgan holda shakllantirilishida, murabbiylik shaxsiga xos qobiliyatlarni bo'lishi muhim ahamiyat kasb etadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Ananiev B.G. Psixologiya va inson muammolari. M., 2016. - S. 25-44.;
2. Asmolov, A.G. Shaxsiyat psixologiyasi. M.: MGU, 2010. - 182 b.
3. Babushkin G.D. Sport psixologiyasi Omsk, SibGUFK nashriyoti, 2012 - 221c.

4. Yog'och D. Zamonaviy basketbol: Per. Ingliz tilidan/D. Yog'och. M.: Jismoniy tarbiya va sport, 2017. - 256 b.
5. Derkach A.A., Isaev A.A. Murabbiyning pedagogik mahorati 2010 yil.
6. Ilyin E.P. Sport psixologiyasi. - Sankt-Peterburg: Peter, 2018. - 352 p.
7. Isaev, A. A. Rossiyada sport siyosati / A. A. Isaev. - M .: Sovet sporti, 2012. - 512 b.
8. Klimov E. A. Kasbiy o'zini o'zi belgilash psixologiyasi. - Rostov-na-Donu: Feniks nashriyoti, 2016. - 512 p.; Krilov A.A. Psixologiya. Darslik. M.: Prospekt, 2019. - 584 b.
9. Qorx A. Ya. Murabbiy: faoliyat va shaxs: Darslik. – M.: Terra-Sport, 2010. – 120 b.
10. Hazratqulov Sardor Furqat o'gli (2022). basketbol o'yini barkamol avlod tarbiyasining asosi. Academic research in educational sciences, 3 (1), 761-764. doi: 10.24412/2181-1385-2022-1-761-764
11. Хазраткулов Сардор Фуркатович.((2022.11.18.)особенности формирования здоровья студенческой молодежи. проблемы и решения совершенствования здорового образа жизни студентов на основе физической культуры.
12. Хазраткулов Сардор Фуркатович.(2022)Роль психологической подготовки в баскетболе.Analytical journal of Education and Development.
13. Hazratqulov Sardor Furqat o'g'li.(2022)Technical and Tactical Training of Basketball Players and Theoretical Basis of Selection of Young People. European journal of Innovation in Nonformal Education.
14. Hazratqulov Sardor Furqat o'g'li (2022)Basketbol o'yin texnikasini tasniflanishi.InternationalConference on Multidimensional Innovative Research and Technological Analyes.